

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA 3 (P3)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2012

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 100

Memorandamo ona o na le maqephe a 13.

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO

Makgetha a ho Lekanyetsa	Kgato 7 E babatsehang	Kgato 6 Phihlelo e kgabane	Kgato 5 Phihlelo e ntle	Kgato 4 Phihlelo e mahareng	Kgato 3 Phihlelo e foofo	Kgato 2 karolwana feela	Kgato 1 Ha ho phihlelo
	80%–100%	70%–79%	60%–69%	50–59%	40–49%	30–39%	00–29%
MORALO, DIKAHARE/ DIFUPERWENG Matshwao: [30]	Dikahare ke tse babatsehang, tsa boiqapelo; mehopolo e matla e phepetsang monahano. Moralo le/kapa mekgwaritsi e hlahisitse moqoqo o babatsehang.	Dikahare ke tse ntle, mehopolo ke ya boiqapelo, e tebileng mme e tsosa tjantjello. Moralo le/kapa mo/ (me) kgwaritsi di hlahisitse moqoqo o motle haholo.	Dikahare di a kgahlisa, di momahane hantle; mehopolo e tsosa tjantjello, e a kgodisa. Moralo le/kapa mo/(me) kgwaritsi di hlahisitse moqoqo o motle.	Dikahare tse loketseng, tse momahaneng ho lekaneng; mehopolo e tsosa thahasello; boiqapelo ke bo kgotsofatsang. Moralo le/kapa mo/(me) kgwaritsi di hlahisitse moqoqo o kgotsofatsang.	Dikahare di mahareng feela, momahano ha e ntle; mehopolo boholo e a amoheleha; boiqapelo bo a haella Moralo le/kapa mo(me) kgwaritsi di hlahisitse moqoqo o mahareng feela.	Dikahare ha di a hlaka ka nako tsohle; mehopolo e seng mekae, e a iphetaka. Moqoqo o ntse o sa amohelehe kqatong ya PL, le ha o radilwe; ha o a bopeha hantle.	Dikahare boholo di tswile lekoteng; ha ho momahano; mehopolo e kgathatsa matla, e a phetakwa. Moralo kapa mekgwaritsi e a haella; moqoqo o bopilwe ka tsela e sa kgahliseng.
30	24–30	21–23½	18–20½	15–17½	12–14½	9–11½	0–8½
PUO, SETAELE LE TEKOLOBOTJHA Matshwao: [15]	Kelohloko e sedi ya matla a puo; puo (le ya bonono) le matshwao di sebediswa ka tsela e babatsehang; kgetho ya mantswe e a babatseha; setaele sehalo le rejisetara di loketse sehlooho. Moqoqo boholo ha o na diphoso kaha o lekotswe botjha ho hlaola diphoso.	Kelohloko e sedi ya matla a puo; puo le matshwao a puo di sebediswa ka nepo; o sebedisa puo ya bonono; kgetho ya mantswe ke e batsi, ya boiqapelo; setaele sehalo le rejisetara di loketse sehlooho. Moqoqo boholo ha o na diphoso kaha o lekotswe botjha ho hlaola diphoso.	Ho na le bopaki ba kelohloko e sedi ya puo; puo le matshwao a puo boholo di nepahetse; mantswe a kgethilweng ke a loketseng tema; setaele sehalo le rejisetara di loketse sehlooho.	O bontsha kelohloko e itseng ya matla a puo; puo ya hae e bonolo. Matshwao a puo a lekane; kgetho ya mantswe ke e lekaneng; setaele, sehalo le rejisetara di tsamaelana le sehlooho.	Kelohloko e sedi ya puo e a haella; tshebediso ya puo e mahareng feela; matshwao a puo hangata ha a sebediswa ka nepo; kgetho ya mantswe a motho feela; setaele, sehalo le rejisetara di hloka momahano.	Puo le tshebediso ya matshwao a puo di fosahetse; kgetho ya mantswe e a haella; setaele, sehalo le rejisetara ha di a nepahala. Moqoqo o ntse o na le diphoso tse mmalwa le ha o lekotswe botjha ho hlaola diphoso.	Puo le tshebediso ya matshwao a puo di fosahetse haholo; kgetho ya mantswe ha e ya nepahala; setaele, sehalo le rejisetara di fosahetse kahohlehohle. Diphoso di ngatangata, le pherekano e kgolo le ha ho na le boiteko ba teklobotjha.
15	12–15	10½–11½	9–10	7½–8½	6–7	4½–5½	1–2
SEBOPEHO, DIRATSWANA, SELELEKELA LE QETELQ; BOLELELE Matshwao: [5]	Diratswana di a babatseha, di hokahane, ka tsela e hlakileng ka dinako tsohle. Selelekela le qetelo di a babatseha haholo, di dumellana le mosebetsi. Bolelele bo nepahetse, ho latela ditlhoko tsa sehlooho.	Diratswana di ntle haholo, di hokahane ka tsela e hlakileng boholo ba nako. Selelekela le qetelo di ntle haholo, di dumellana le mosebetsi. Bolelele bo nepahetse.	Diratswana di bopilwe ka kgokahane ka tsela e kgotsofatsang. Selelekela le qetelo di a kgotsofatsa, ho latela ditlhoko tsa mosebetsi. Bolelele bo nepahetse.	Diratswana di ntle, di hokahane ka tsela e utlwahalang. Selelekela le qetelo di batla di kgotsofatsa, ho latela mosebetsi. Bolelele bo nepahetse.	Diratswana le dipolelo di na le diphoso, empa moelelo o ntse o le teng. Selelekela le qetelo di batla di kgotsofatsa, ho latela mosebetsi. Bolelele bo batla bo nepahetse.	Diratswana le dipolelo tsa motho feela. Selelekela le qetelo di haella le ho fokola haholo. O batla o le molelele/ mokgutshwane haholo.	Mongolo o molokoloko (ha ho diratswana) kapa diratswana di haella haholo. Selelekela le qetelo di haella le ho fokola haholo. O molelele/ mokgutshwane haholo.
5	4–5	3½	3	2½	2	1½	0–1

KAROLO YA A: MOQOQO**SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:**

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo	30	DM. =
Puo le setaele le Tekolobotjha	15	PST =
Sebopheho	05	Seb. =
Matshwao ohle	50	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka seholoo se le SENG feela karolong e nngwe le e nngwe.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- | bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- —, + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
- mp bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo e fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
- p bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana e silweng dipakeng tsa mantswe a mang;
- // bakeng sa ho arola diratswana.

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1**

1.1 ***Ho hlajwa ha diphoofolo metseng ya ditoropo bakeng sa ho phetha moetlo ke tshotlo kapa ha se tshotlo ya diphoofolo.*** Moqoqo wa kgang/ngangisano (Argumentative)

- Moqoqo ona ke wa kgang kapa wa ngangisano.
- Mohlahlobuwa o lokela ho bontsha ntlhakemo ya hae kapa mohopolo o itseng.
- O lokela ho hlahisa lehlakore la hae le ho le ntshetsa pele, mme a tshehetse le ho le sireletsa.
- Ntlhakemo ya mongodi e lokela ho hlaka ka nako tsohle.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlallobuwa a hlahise mehopolo eo a e tshehetsang ka tsela e kgodisang hore efela o dumela hore ho hlajwa ha diphoofolo bakeng sa ho phetha moetlo ke tshotlo,
 - kapa a kgethe lehlakore le leng la taba le reng ho hlajwa ha diphoofolo bakeng sa ho phetha moetlo ha se tshotlo.

[Motshwayi a hlokomele hore moithuti o tlameha ho kgetha lehlakore le le leng la kgang – **e sang a mabedi.**]

[50]

1.2 ***Ruri ya tla ya nnatefela eo nako ya phomolo ya dikolo.*** Moqoqo wa phetelo (Narrative)

- Moqoqo ona wa phetelo o pheta pale ka diketsahalo tsa boiqapelo, empa tse kgolwehang.
- Mohlahlobuwa a ngole ditaba tsa hae jwalo ka ha eka di etsahetse ho yena.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - a ipopele maemo a ditaba a supang hore moo a neng a le teng o ile a bona dintho tse ntle tse ileng tsa mo thabisa tsa ba tsa mo ruta dintho tse ngata tsa bohlokwa bophelong.

[50]

1.3 ***Na mmuso o nepile kapa ha o a nepa ka ho fedisa tshebediso ya thupa dikolong?*** Moqoqo o sa tshehetseng lehlakore (Discursive)

Mofuteng ona wa moqoqo mohlallobuwa o sekaseka sehlooho – o tadima mahlakore a mabedi a kgang ka mokgwa o tshwanang, mme a a buelle ka bobedi.

- Moqoqo ona ha o nke lehlakore, mme sepheo sa ona ke ho nehelana ka maikutlo mahlakoreng ka bobedi a taba.
- Mohlahlobuwa a lekole mahlakore ka bobedi a sehlooho se hlahisitsweng, ebe o nehelana ka dintlha tsa hae, a sa tshehetse lehlakore lefe kapa lefe.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - ka lehlakoreng le le leng, mohlallobuwa a hlahise mehopolo e tiiswang ka mabaka, e tshehetsang maikutlo a pele a reng mmuso o nepile ka ho fedisa thupa sekolong, mme
 - a be a boele a hlahise mehopolo e meng, e tshehetsang lehlakore le leng le hananang le la pele. Kgetlong lena a hlahise mehopolo e reng mmuso ha o a nepa ka ho fedisa thupa sekolong.

[50]

1.4

Ha se mara ha se ho fela! Moqoqo o hlilosang (Descriptive)

Moqoqong ona mohlahlobuwa o hlalosa ho hong ho dumella mmadi ho itemohela sehlooho se hlaloswang ka tsela e hlakileng.

- Ho ka hlaloswa motho kapa ho hong ho itseng.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - di itshetlehe hodima mehopolo ya mohlahlobuwa e totobatsang mokgwa oo a neng a radile ditaba tsa hae ka wona pele a elellwa hore batswadi ba hae ha ba tlo kgona ho mo isa yunivesithing.
 - mohlahlobuwa a boele a bue haholwanyane ka metjha e meng eo a tleng ho e latela ho ntlatatsa bophelo ba hae le ha a sa tlo kgona ho ya yunivesithing.

[50]

1.5

Mekgwa kapa ditsela tseo setjhaba se ka thusang ka tsona phepong ya baithuti dikolong. Moqoqo o pepesang ditaba/dintlha (Expository)

- Ona ke moqoqo o pepesang dintlha/ditaba.
- Moqoqong ona ho nehelanwa/hlahiswa/pepeswa dintlha kapa tlhahisoleseding ka tsela e utlwahalang.
- Ke moqoqo wa dintlha oo ho wona mongodi a hlilosang kapa a nehelanang ka dintlha ka tsela e otlolohileng e bontshang tatelano.
- Ka ha o pepesa dintlha, mofuta ona o ngolwa ka tlasa dipatlisiso tse matla tseo dintlha di tshehetswang ka bopaki le ka dipalopalo.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - moqoqong ona mohlahlobuwa o lebeletswe hore a hlahise ditshitsinyo (mehopolo) tse utlwahalang le ho kgolweha, tse ka thusang mmuso ho fepa bana ba hlokang kapa ba tleng sekolong ka lephako.
 - haeba mohlahlobuwa a tshetlehile dikahare (ditaba) tsa hae maemong a sekolo sa hae, ditaba tsa hae di amohelwe e le tsona.
 - Mohlahlobuwa a ka nna a bua ka ditaba tse etsahalang sekolong sa hae feela, kapa a ka akaretsa le ditaba tse etsahalang hara motse moo ho nang le mahae a tshireletso bakeng sa bana ba dikgutsana. Le mona, maikutlo a hae a nne a amohelwe.

[50]

1.6

Tadima setshwantsho Moqoqo o hlilosang (Descriptive) kapa wa phetelo (Narrative) kapa mofuta ofe kapa ofe.

- Moqoqong ona mohlahlobuwa o boha setshwantsho, mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang ho dumella mmadi ho itemohela sehlooho se hlaloswang kapa seo a phetang ka sona ka tsela e hlakileng.
- Ho ka hlaloswa motho kapa ho hong ho itseng.
- Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe.
- Dikahare tsa moqoqo ona di itshetlehe ka mehopolo e qholotswang ke setshwantsho.

[50]

1.7 *Mohlang oo ke ne ke re ke qaleho ya bophelo bo bottle!* Moqoqo wa boimamelo/o tebisang maikutlo (Reflective)

- Ke moqoqo wa boimamelo kapa oo mongodi a tebisang maikutlo a hae hodima se itseng seo a se nahanisang ka botebo.
- Mongodi o nahanisisa ntlha e malebana le sehlooho mme o nehelana ka maikutlo le mehopolo ya hae (hodima yona ntlha eo).
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlahlobuwa a qale pele ka ho totobatsa ditebello tseo a neng a na le tsona ha a ne a itokisetsa ho ya kgetha le ka mora dikgetho, e be
 - mohlomong jwale o hlahisa mathata ao a ileng a kopana le wona a entseng hore a bone hore tseo bonkgetheng ba neng ba di bua e ne e le moriatoke feela, ba ne ba batla hore ba voutelwe feela.
 - Mohlahlobuwa a ka hlahisa maikutlo a bontshang ho nyahama/tshwabo ho ya kamoo ditebello tsa ho fumana bophelo bo bottle di sa phethahalang kateng. Mohlahlobuwa a se ke a bontsha mahlakore a mabedi a fapaneng a sehlooho.

[50]

1.8 *Tadima setshwantsho* Moqoqo o hlilosang (Descriptive) kapa wa phetelo (Narrative) kapa mofuta ofe kapa ofe.

- Moqoqong ona mohlahlobuwa o boha setshwantsho, mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang ho dumella mmadi ho itemohela sehlooho se hlaloswang kapa seo a phetang ka sona ka tsela e hlakileng.
- Ho ka hlaloswa motho kapa ho hong ho itseng.
- Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe.
- Dikahare tsa moqoqo ona di itshetlehe ka mehopolo e qholotswang ke setshwantsho.

[50]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:****50**

KAROLO YA B: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE

Phihlelo:	Kgato 7 Babatseha	Kgato 6 Kgabane	Kgato 5 Ntle	Kgato 4 Mahareng	Kgato 3 E Foofo	Kgato 2 E karolwana	Kgato 1 Ha ho phihlelo	
	80–100%	70–79%	60–69%	50–59%	40–49%	30–39%	0–29%	
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO	-Tsebo e babatsehang ya ditlhokeho tsa tema; - Bongodi bo taolong, o tsepamisa maikutlo ka hohlehole, ha a kgelohe; - Dikahare le mehopolo di momahane ka ho phethahala, dintla di hlahisitswe ka bottalo, dintlhana di tshehetsa seholo; - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitse tema e bopehileng ka bokgabane, e bohehang; - O sebedisitse melao e amehang ya sebopoho hantle haholo.	- O na le tsebo e ntle haholo ya ditlhoko tsa tema; - Bongodi bo taolong, o tsepamisa maikutlo, ha a kgelohe; - Momahano ya dikahare le mehopolo di momahane, dintla ka bottalo mme di tshehetsa seholo; - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitse tema e bohehang, e ntle haholo; - O sebedisitse melao e hlokehang ya sebopoho.	- Tsebo e mahareng ya ditlhokeho tsa tema; - Ho ngola: o tsepamisa maikutlo, empa o kgelohe hanyenyane; - Dikahare le mehopolo boholo di momahane; dintla di ngata mme boholo di tshehetsa seholo; - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitse tema e bohehang ho kgotsofatsang; - O sebedisitse melao e loketseng ya sebopoho ka kutlwiso e lekaneng.	- Tsebo e lekaneng ya ditlhokeho tsa tema; - Ho ngola: o batla a kgelohe, empa ha a rothofatse moelego wa tema; - Momahano e lekaneng ya dikahare le mehopolo, dintla tse itseng di tshehetsa seholo; - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitse tema e bohehang ho kgotsofatsang; - O sebedisitse melao e loketseng ya sebopoho ka kutlwiso e lekaneng.	- Tsebo e seng kae ya ditlhokeho tsa tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso e ka haellang; - Ho ngola: o a kgelohe, moelego ha o utlwahale nqa tse ding; - Momahano e mahareng ya dikahare le mehopolo, dintla tse seng kae di tshehetsa seholo; - Bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso di hlahisitse tema e amohelehang ho mahareng feela; - O na le tsebo e mahareng ya melao ya sebopoho - o siile dintla tsa bohlokwa.	- Tsebo ya motheo feela ya ditlhokeho tsa tema. Karabelo ya hae temeng e bontsha kgaello ya ho tsepamisa maikutlo; - Ho ngola: o a kgelohe, moelego ha o a hlaka nqeng tse ding; - Ha se ka nako tsohle dikahare le mehopolo di momahaneng, dintla tse tshehetsang seholo di mmalwa feela; - Ha a lekana bakeng sa PL le ha ho na le bopaki ba moralole/kapa mekgwaritso; tema ha e bohehe; - O sebedisitse melao ya sebopoho ka bofokodi – o siile dintla tsa bohlokwa.	- Ha a na tsebo ya ditlhokeho tsa tema; Karabelo ya hae temeng e bontsha tsepamiso ya maikutlo e fokolang; - Ho ngola: o tswa lekoteng haholo; moelego ha o a hlaka nqa tse ngata; - Ha ho na momahano ya dikahare le mehopolo; dintla tse tshehetsang seholo di mmalwa haholo; - Moralo le/kapa mekgwaritso di fokola; nehelano ya tema e fokolang. - Ha a sebedisa melao e hlokehang ya sebopoho.	
Matshwao: (18)	18	14½–18	13–14	11–12½	9–10½	7½–8½	5½–7	0–5
PUO, SETAELE le TEKOLO BOTJHA	- Puo e nepahetse, tema e lohilwe ka tsela e babatsehang; - Tlotlontswe e loketse sepheo, mmadi le maemo ka phethahalo; - Setaele, sehalo le rejisetara ke tse loketseng; - Tema boholo ha e na diphoso ka ha e lokotswe botjha ho di hlaola; - Bolelele bo nepahetse.	- Tema e bopilwe hantle mme e nepahetse; - Tlotlontswe e loketse sepheo, mmadi le maemo; - Setaele, sehalo le rejisetara di loketse ditlhokeho tsa tema; - Tema boholo ha e na diphoso ka ha e lokotswe botjha ho di hlaola; - Bolelele bo lekane.	- Tema e bopilwe hantle mme e baleha ha bonolo; - Tlotlontswe e loketse sepheo, mmadi le maemo; - Setaele, sehalo le rejisetara boholo di lokile; - Tema boholo ha e na diphoso ka ha e lokotswe botjha ho di hlaola; - Bolelele bo lekane.	- Tema e bopilwe ka tsela ya motheo feela; Diphoso ha di sitise phallo ya mehopolo; - Tlotlontswe e a haella mme ha e a lokela sepheo, mmadi le maemo; - Setaele sehalo le rejisetara di lokile ho lekaneng; - Ho na le diphoso tse mmalwa leha tema e lokotswe botjha ho di hlaola; - Bolelele bo batla bo nepahetse.	- Tema e bopilwe ka tsela ya motheo feela; Diphoso di mmalwa leha tema e lokotswe botjha ho di hlaola; - Tlotlontswe e a haella mme ha e a lokela sepheo, mmadi le maemo; - Ho na le ho kgao-kgaoha ha setaele, sehalo le rejisetara; - Diphoso di mmalwa leha tema e lokotswe botjha ho di hlaola; - Bolelele - e telele/kgutshwane haholo.	- Tema e bopehile ka bofokodi mme e thata ho baleha; - Tlotlontswe e hloka ho lokiswa mme ha e a lokela sepheo, mmadi le maemo; - Setaele, sehalo le rejisetara ha di a nepahala; - Tema e tletse diphoso leha e lokotswe botjha ho di hlaola; - Bolelele – e telele/kgutshwane haholo.	- Tema e fokola haholo mme e thata ho baleha; - Tlotlontswe e hloka ho lokiswa haholo mme ha e a lokela sepheo, babadi; - Setaele, sehalo le rejisetara ha di tsamaelane le seholo; - Tema e tletse diphoso leha e lokotswe botjha ho di hlaola; - Bolelele – e telele/kgutshwane haholo.	
Matshwao: (12)	12	10–12	8½–9½	7½–8	6–7	5–5½	4–4½	0–3½

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE**SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopheho Puo, Setaele le Tekolobotjha	18 12	DMS. = PST =
Matshwao ohle	30	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho se le SENG feela karolong e nngwe le e nngwe.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lenseswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- | bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- —, + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
- mp bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo e fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
- p bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
- ^ bakeng sa lenseswe kapa karolwana e silweng dipakeng tsa mantswe a mang.
- // bakeng sa ho arola diratswana.

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE

POTSO YA 2

2.1 *Lengolo la setlwaei:*

Sebopheho

- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba ho le letona. Ha mohlahlobuwa a ngotse aterese le mohla di arohane kapa di kopane, ho se be le kotlo eo a e fuwang.
- Tlasa aterese ke tumediso.
- Qetelo ke ya puo eo e seng ya semmuso ‘Ngwana lona; jj.
- Mongodi o ngola lebitso la hae.

Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa o hhalosa ka bottalo le ka tsela e kgodisehang lebaka/mabaka a mo ngongorehisang ka boitshwaro ba ngwanabo.
- katoloso kapa tlhaloso e kgolwanyane ya mabaka a etsang hore boitshwaro ba ngwanabo bo hlephe – temana ya bobedi
- tlhahiso kapa kakanyo ya se ka etswang (o nahana hore ke eng eo batswadi ba ka e etsang ho kgalema boitshwaro bona bo swabisang) – temana ya boraro.

[30]

2.2 *Tsa bophelo ba mofu (Obitjhuari)*

- Ena ke tema eo ho yona ho ngolwang nalane ya bophelo ba mofu. Ditaba tsa mofu di hlahe di ngotswe ke motho e mong e seng hore mofu a ingolle tsa bophelo ba hae. Ha mohlahlobuwa a ngotse jwalo ka ha eka ke mofu ya ingolletseng, o fumantshwe kotlo bakeng sa tshebediso ya puo.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - mofu ke mang, ke wa ha mang; o tswalwa ke mang, ke wa bokae lapeng
 - tlhaho ya hae: sebaka moo a hlahetseng teng, letsatsi la tswalo le selemo;
 - tsa kgolo ya mofu: dithuto, mosebetsi, lenyalo;
 - tsa lefu la hae: letsatsi le mokgwa oo a hlokahetseng ka wona;
 - maballo: bao a ba siyang;
 - theneketso ka seboko sa mofu .

[30]

2.3 *Broutjhara*

Ena ke tema e sebediswang ho phatlalatsa ditshebeletso tse itseng tse fumanwang tse ka tswelang setjhaba molemo.

- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - sepheo sa broutjhara se totobatswe;
 - e hohele batho bao e reretsweng bona;
 - e leotse tabatabelo ho bahahlaudi – ba ikutlwe ba thahasella ho etela sebaka seo;
- - e bontshe le nomoro ya mohala moo bahahlaudi ba tlang ho letsetsa teng ho etsa ditlhophiso.

[30]

2.4

Atikele e yang makasineng

- E ba le sehlooho se matla se hohelang mahlo a mmadi, se bileng se fupere mohopolo wa sehlooho.
- Lebitso la mongodi wa atikele le ngolwa ka mongolo o moholo.
- E arolwa ka dikholomo, mme ditaba di hlahiswa ka sebolepho sa ho tlaha hodimo ho ya tlase (ka sebolepho sa mothipoloho).
- Seratswana se lelekelang e ba ditaba tse kgutshwanyane. Mohopolo o mong le o mong o namiswa seratswaneng sa wona.
- Tshebediso ya mabitso a batho e eketsa bonnate ba ditaba tseo ho ngolwang ka tsona.
- E ngolwa ka sepheo sa ho hlahisa maikutlo a mongodi mabapi le taba e itseng le ho behela babadi ka taba e itseng ya bohlokwa.
- Sepheo se seng ke sa ho batlisisa ka sesosa sa taba e itseng le ho batla tlhakisetso e itseng.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - sesosa sa morusu o bileng teng sekolong ka baka la ho kwallwa ha moithuti e mong bosiu kaofela ka phaposing ya ho rutela.
 - Ho nonngwa ha maikutlo a baithuti ba bang ka ho tebelwa ha baithuti ba neng ba kwaletse e mong.

[30]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:**30**

KAROLO YA C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA DITEMA TSA KGOKAHANO TSE KGUTSHWANE

Difuperweng tsa pampiri ena di se sebediswe ntle ho tumello

Phetla

KAROLO YA C: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE KGUTSHWANE**SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:**

Dintsha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopheho Puo le Setaele le Tekolobotjha	12 08	DMS. = PST =
Matshwao ohle	20	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka seholoho se le SENG feela karolong e nngwe le e nngwe.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- | bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- —, + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
- mp bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo e fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
- p bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana e siilweng dipakeng tsa mantswe a mang.
- // bakeng sa ho arola diratswana.

KAROLO YA C: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE KGUTSHWANE**POTSO YA 3****3.1 *Karete ya memo ya lenyalo***

- Ena ke temma e kgutshwanyane e fetisang molaetsa ka batho ba nyalanang. Molaetsa o ka fapanha ho ya ka sepheo seo karete e ngolwang ka sona.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - Karete ha e na sebaka se sekalo sa ho ngolla;
 - letsatsi, nako le sebaka di lokela ho totobatswa;
 - ho hlahiswa ditaba tse loketseng ka bolelele bo hlokehang;
 - ya ngolang a ka batla a sebedisa puo e batlang e arohile dikoto; dipolelwana le dipolelo tse sa fellang hantle empa molaetsa o utlwahale;.
 - sehalo se laolwa ke mofuta wa karete;
 - mongolo o sebediswe ka tsela e kgabisang karete; jwalo ka ho ngola mongolo o tshekalletseng, dipolelo tse telele le tse kgutshwanyane, motswako wa mongolo le tse ding;
 - Dikahare di itshetlehe tabeng ya ho memela batho lenyalong.

[Motshwayi a ele hloko hore ha mohlahlobuwa a hlahisitse dintlha tsohle tse hlokehang mabapi le dikahare tse lebelletsweng, a abelwe matshwao ka tshwanelo]

[20]

3.2 *Posekarete*

Ena ke temma ya setswalle e kgutshwanyane. Ke mofuta wa kgokahano o sebediswang ke batho ba ileng phomolong;

- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - Karete e hloka sebaka se seholo sa ho ngolla ka hona dipolelo di lokela ho ba kgutshwanyane;
 - Sehalo se laolwa ke dikamano tse teng pakeng tsa mongodi le ya ngollwang;
 - Ditaba di ngolwa ka letsohong le letshehadi la karete mme aterese ya ya ngollwang e ka letsohong le letona la yona;

[20]

3.3 *Ditaelo tsa ho pheha sejo se itseng*

- Ena ke temma ya ho tataisa motho ha a pheha sejo se itseng.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding e ka ba tsena tse latelang:
 - disebediswa tsa ho pheha le bongata ba tsona di hlakiswe;
 - mokgwa wa ho tswaka disebediswa o hliloswe hantle;
 - mokgwa wa ho pheha le wona o hlakiswe hantle;
 - ho hliloswe le nako e behilweng bakeng sa ho pheha sejo seo;
 - ho hlakiswe le se ka jelellwang le sejo seo.

Batshwayi ba hlokomele hore ba tla kopana le dikarabo kapa ditema tse fapaneng; ba be sedi ho bona hore ditema di na le sebopeho le dikahare tse loketseng.

[20]

**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:**

20

100